

Як українізували кінематограф за часів національних урядів

У вирі Української революції 1917 – 1921 рр. питання розвитку української культури визначалися як одне з найважливіших, тому і увага йому приділялася на найвищому, державному рівні. Влітку 1917 року загальними зборами представників культурних організацій була винесена постанова про створення мистецького відділу при Генеральному секретаріаті освіти, а вже 1 вересня створено театральний відділ. Очолила його відома акторка, режисер і театральний педагог Марія Старицька (1865 – 1930). Головою педагогічної секції відділу призначили її молодшу сестру, письменницю та громадську діячку Людмилу Старицьку-Черняхівську (1868 – 1941). Але реформ та державної підтримки потребували не лише театральна та видавнича справи.

Одним з основних завдань, яке поставила Старицької-Черняхівської, було створення українського кінематографу. Цьому виду мистецтва письменниця надавала великого значення, оскільки з кожним роком воно набувало все більшої популярності. Звертаючись до генерального секретаря освіти, Івана Стешенка, письменниця просила звернути увагу на «велике культурне і агітаційне значення кінематографічного мистецтва для широких народних мас і допомагаючого засобу в справі освіти молоді здорову і чисту розвагу ...».

Особливе невдоволення діячки викликали низька якість зарубіжних фільмів та значна русифікація більшості з них. В першу чергу, на її думку, було потрібно створити власні кінематографічні лабораторії. Вони мали працювати над українізацією картин та випускати власне українські фільми просвітницького характеру, які б допомагали у формуванні національного самовизначення населення, ілюстрували видатні події та розповідати про видатних осіб української історії. Такі картини планувалося демонструвати державних столичних кінотеатрах та здійснювати прокати по віддалених населених пунктах. Для втілення реформ у кінематографічному світі 1917 р. було організовано спеціальну секцію при Театральному відділі. Виконуючою обов'язки голови тоді призначили Людмилу Старицьку-Черняхівську. Загалом планувалось, що на чолі стане молодший брат письменниці, Юрій Старицький. На початку діяльності кінематографічна секція складалась з голови, двох службовців, та механіка. Одразу відділом було придбано і два кінематографічні апарати. Невдовзі секція почала організовувати покази фільмів для українських шкіл та військових частин. Майже одночасно розпочали і зйомки найважливіших подій державного українського життя та роботу по створенню власного ательє у Києві. У наступному році планували відкрити власну кінематографічну контору, один державний кінотеатр у Києві і один мандрівничий, що міг би працювати на провінції. Опікувалась Старицька-Черняхівська не лише зйомками фільмів. Завдяки її старанням в червні 1918 р. відбувся показ українських

кінематографічних вистав за участю провідних акторів з благодійною метою – збирання коштів на встановлення пам'ятника юнакам, загиблим під Крутами.

Того ж року письменницею був підготований і законопроект про «Монополізацію фільмів, виданих фабриками поза межами України», за яким всі стрічки, що завозять на територію держави, повинні надходити до кінематографічної секції і, відповідно, нею ж розповсюджуватись. Авторка документу наголошувала, що більшість іноземних стрічок, які потрапляють на українські терени не відповідають головним завданням кінематографу, а саме – його просвітницькій та виховній місії. Монополізація, за її словами, давала «можливість Міністерству Народної Освіти мати моральний контроль над змістом фільмів, що демонструються по кінотеатрах». Планувалось, що зарубіжні та українські виробники картин надаватимуть зразки фільмів на розгляд спеціалізованої ради при кінематографічній секції, там же вони демонструються перед власниками кінотеатрів, які після перегляду замовлятимуть фільми. З продажу картин кінематографічний відділ планував отримувати 20 відсотків прибутку. Також планувалось створити окремі прес-бюро, які мали збирати відзняті державою сюжети про видатні громадські і культурні події в Україні та демонструвати їх по всій території держави та за її межами. Ще одним важливим кроком Старицької-Черняхівської стала справа у дерусифікації кіно. 1919 р. нею підготовано видано законопроект про українські написи на кінематографічних фільмах в Українській Народній Республіці, документ був переданий до Ради міністрів і ухвалений Іваном Огієнком і 24 січня...

На жаль, всі ініціативи Людмили Михайлівни потонули у вирі бурхливих політичних та військових подій. Але сьогодні ми маємо використовувати досвід минулих поколінь і не забувати уроки історії. Адже в умовах війни не важливих справ не буває.